

..... számú melléklet a Nemzeti Oktatási Miniszter/.....2019 számú rendelethez

NEMZETI OKTATÁSI MINISZTERIUM

KOMPLEX ÉS INTEGRATÍV TERÁPIÁS TEVÉKENYSÉGEK

tanterve

Tantárgy

KOGNITÍV FEJLESZTÉS

Speciális oktatás

V. osztály- X. osztály

**Súlyos, igen súlyos intellektuális képességgzavarral
élő és/vagy halmozottan sérült tanulók számára**

2019

Általános ismertető

A komplex és integrált terápiás tevékenységek a nevelő tanár feladatköréhez tartoznak, és a következő tevékenységeket foglalják magukba: önkiszolgálás fejlesztése, szociális készségek fejlesztése, kognitív fejlesztés, gyakorlati készségek fejlesztése és játékterápia. A fent említett nevelő tanár által megvalósuló tevékenységek kiegészítik, valamint segítik a gyógypedagógus tanár oktató-nevelői tevékenységét. A terápiás órák száma a gyermek egyéni fejlődésének és életkori sajátosságainak megfelelően vannak meghatározva.

A komplex és integrált terápiás tevékenységek tantervét a kompetencia alapú tervezés jellemzi. A tanterv biztosítja a súlyos értelmi akadályozott tanulók esetében az alapvető önellátási és szociális készségek fejlődését.

A mediált (irányított) tanulási helyzetekben megvalósuló, különböző kompetenciák kialakítását célzó didaktikai tevékenységek végcélja a sikeres társadalmi beilleszkedés.

A tanterv szerkezetileg a következőképpen épül fel:

- Általános ismertető
- Alapkompetenciák
- Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységekre adott példák
- Tanulási tartalmak
- Módszertani javaslatok.

A kompetenciák, a tanulás által szerzett ismeretek, készségek, képességek, és attitűdök együttesét jelentik, melyek lehetővé teszik az egyén számára az adott területen való specifikus problémák vagy általános problémahelyzetek megoldását különféle sajátos helyzetekben.

A specifikus kompetenciák az alapkompetenciákból származnak, ezek egy iskolai ciklus alatt történő formálódását, elsajátítási fázisait jelenítik meg. A specifikus kompetenciák megvalósítása, fejlesztése érdekében a tantervben **tanulási tevékenységekre** adunk példát, melyek a tanulók konkrét tapasztalatára épülnek, és amelyek különféle tanulási kontextusoknak megfelelő didaktikai stratégiákat foglalnak magukba.

A tanulási tartalmat az alapkompetenciák elsajátításához szükséges ismeretek, készségek, képességek együttese alkotja.

A fentnevezett tanterv rugalmas, szabad mozgásteret biztosít a tanárnak a különböző tanítási területek megvalósításában, ezáltal biztosítva, a didaktikai tevékenység személyre

szabottságát. A programban előírt különböző kompetenciák fejlesztése az osztályközösség és az egyén egyéni képességeihez igazódik.

A speciális oktatás didaktikai tevékenységeinek sajátossága a különböző didaktikai játékok és feladatok általi rehabilitáció. A tanterv középpontjában a gyermekre összpontosító aktív és irányított tanulás áll. Ebben a szemléletben a tanulás nem egy passzív folyamat, hanem egy – a tanuló által megtapasztalt- személyes élmény.

Az empirikus (spontán) tanulás, mely az aktuális értelmi fejlődés területén teszi próbára a tanulót, nem bír fejlesztő jelleggel. Jelentős fejlődést azok a rehabilitációs tanítási helyzetek biztosítanak, amelyekben a gyereket körülvevő támogató környezet egy lépéssel éppen az aktuális fejlettségi szint előtt jár. A „legközelebbi fejlődési zóna” olyan sáv, amelyben a gyerek a környezet biztonságos védettségét élvezve próbálgathat, és ez által fejlettebb szinten tud teljesíteni, mint amilyenre egyedül képes lenne. A fejlődés legközelebbi zónájára vonatkozó elmélet szerint a helyesen megtervezett tanulási folyamat mindig kicsivel magasabb rendű feladatokat kell kitűzzön a gyermek számára, mint amit az adott pillanatban önállóan el tud végezni. Ily módon a tanulónak éppen olyan mértékű intellektuális erőfeszítéseket kell tennie, amelyek fejlődésének leghatékonyabb kiváltói és optimális mozgatói.

A pedagógus, szülő, vagy esetleg nagyobb társ által irányított és segített terápiás jellegű oktató-nevelő tevékenységben a gyermek mindig nagyobb mentális teljesítményre lesz alkalmas, mint amilyenre önállóan képes lenne. A legközelebbi fejlődési zóna jótékony segítségét használja a pedagógus, aki elfogadja és irányítja diákjainak próbálgatásait, így támogatva, hogy a válaszkérés révén a diákok saját felismerésekhez jussanak.

A komplex és integrált terápiás tevékenységek négy alapvető fejlesztési területre osztható tanterven alapulnak:

- testi fejlődés
- észlelés fejlődése
- értelmi fejlődés
- személyiség fejlődése és szociális készségek fejlődése

A fejlesztési területek céljai és alkotóelemei a tanuló sajátosságainak és iskolázottsági szintjének megfelelően alkalmazandók.

A komplex és integrált terápiás tevékenységek moduljai:

1. kognitív fejlesztés

- a gyógypedagógus tanító oktató-nevelő tevékenységét kiegészítő és megerősítő tanulási tevékenységek;

2. gyakorlati készségek fejlesztése

- a környezeti elvárások és az önellátási szükségletek betöltéséhez szükséges készségek kialakítását célozza (kollázs, gyurma, képeslapok, dekorációk), magába foglalva a zeneterápiát;

3. önkiszolgálási készségek

- az önálló életvitelhez szükséges készségek kialakítása;
-személyi higiénia, társadalmilag elfogadott magatartási formák elsajátítása;

4. szociális készségek

- a családi és szociális beilleszkedés elősegítése, viselkedési szabályok elsajátítása, szűkebb és tágabb környezetben való biztonságos tájékozódás (osztályteremben, iskolában, kirándulások, látogatások alkalmával);

5. játékterápia

- a szociális készségek fejlesztését támogatja, célja a csapatszellem, kommunikációs készség, alkotó készség, felelősségtudat erősítése;

A súlyos értelmi akadályozott tanulók esetében a saját testi mivolt és a külső környezet megtapasztalása elengedhetetlen feltétele az önkiszolgálási-, szociális-, és alkalmazkodási készségek megfelelő fejlődésének, valamint azon képesség kialakulásának, hogy a világot helyesen megismerje és megértse.

A környezet tudományos megismerése (direkt megtapasztalás, kutatás, megfigyelés) a világ különböző vetületeinek, a gondolkodás, tanulás és érdeklődés általi felismerését eredményezi.

A komplex és integrált terápiás tevékenységi modulok által az iskola biztosítja a tapasztalati megismerés tudományos jellegét, az elsajátított ismeretek funkcionális ismeretekké váló alakulását, elősegítve ez által az eredményes alkalmazkodást.

A súlyos értelmi akadályozott tanulók által elsajátított tudományos fogalmak alapjául a konkrét, érzékszervek által megtapasztalt tudás szolgál. A megismerés aktív tapasztalati sajátossága segíti a tanulót az olyan összefüggések megértésében, mint szerv és annak működése (fül-hallás, szem-látás), szervezet és környezet kapcsolata.

A megismerési folyamatok strukturálódása egy komplex lépés, amelyet az értelmi fejlődés és az instrumentális tanulás (próba-szerencse tanulás) követ. A súlyos értelmi akadályozott gyermek esetében az értelmi fejlesztés eltérő, sajátos jelleget ölt. A szenzomotoros fejlesztés (sajátos gyógypedagógiai tevékenység) által, befolyásolhatjuk a főbb területeket, mint a kommunikáció, értelmi képességek, önellátás, szociális készségek fejlődését.

A szenzomotoros és nagymozgások fejlesztést célzó terápiás tevékenységek elősegítik azon jártasságok, készségek kialakulását, amelyek az értelmi-, a kommunikációs- és a nyelvi képességek fejlődésében, valamint az alapvető matematikai fogalmak gyakorlatba ültetésében kiinduló pontot képeznek. A tér, idő és mennyiség észlelésével kapcsolatos ismeretek elsajátítása a matematikai ismertek megalapozását szolgálják, elősegítik a számfogalom kialakulását, valamint annak a mindennapi életben való helyes használatát (pénzhasználat, tömegközlekedési eszköz helyes kiválasztása).

A tantervi differenciálás a feladatokban, a segítségnyújtásban és az erőforrásokban valósul meg, így a tanulók képesek lesznek:

- érdeklődést kifejezni a saját személyük és a környezetük iránt;
- felhasználni érzékelésüket a környezetük felismerésére és megismerésére;
- tárgítani a konkrét megtapasztalás mezejét;
- megérteni ok –okozati összefüggéseket;
- gyakorlatba ültetni a tanult ismereteket;
- megismerni az egészséges életmód törvényeit;
- használni az alapvető mérő eszközöket és mértékegységeket;
- kísérletezni a különböző anyagok állapotváltoztatásaival;
- tudatosítani a nappal-éjszaka, valamint az évszakok váltakozásait;

A súlyos értelmi akadályozott gyermekek fejlesztése esetében számottevő eredmények érhetőek el a mindennapi életbe való alkalmazkodás és a társadalmi beilleszkedés területén.

A tanterv megvalósításához feltétlenül szükséges a nevelő tanár kreativitása, amely az oktatási tartalmak optimális kínálatának megválasztásában, a fejlesztő tevékenység folyamatos értékelésében és korrekciójában jut kifejezésre.

ALAPKOMPETENCIÁK

1.A környezethez való alkalmazkodás az elsajátított jártasságok segítségével

2.Önálló viselkedésformák megjelenése az iskolai tevékenységben

3.Szociális integráció az önálló életvezetési képességek által

1.

V. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környezethez való alkalmazkodás az elsajátított jártasságok segítségével

V. osztály
1.1. A közvetlen környezet tárgyainak megfelelő használata:

- poliszenzoriális stimulálási (látási, hallási, ízlelési, tapintásos-mozgásos) játékok és feladatok –konkrét tevékenység a környezetben levő tárgyakkal /személyekkel /élőlényekkel
- azonos vagy különböző tárgyak/képek megfigyelési és felismerési gyakorlatai „Egyeztesd az azonosokat!”, „Keresd meg az ugyanolyant!”
- tárgyak/képek közti különbségek megfigyelési és felismerési gyakorlatai: „Találd meg a különbségeket a tárgyak/képek között!”
- megnevezési, auditív felismerés és megkülönböztetés: „Ki csinál így?”, „Honnan hallatszik?”, „Hang Lottó játék”, „Ki kiáltott?”, „Suttogott hang” stb.
- szaglási ingerek felismerése, szagérzet jellemzőinek megnevezése: „Minek az illatát érzed?”, „Milyen illatú a ...?”
- sztereognosztikus (térbeli megismerés –tapintásos, mozgásos, vizuális megismerés)
- tapintás alapján való válogatás (pl. három, nem átlátszó tasakban egy jellemzőben eltérő tárgyak vannak: kicsi-nagy, érdes-sima, kemény-puha, vastag-vékony)
- szaglási-ízlelési feladatok
- ízlelési és helyes alapélelmiszer -íz egyeztetési feladatok, megfelelő gyümölcsök és zöldségek
- a négy alapíz megnevezése: édes, sós, keserű, savanyú
- vizuális-auditív feladatok
- fújási és hangkiadási gyakorlatok hangszerek segítségével
- kért hangszerek megnevezési/felismerési gyakorlatai (dob, furulya, csengő, szájharmonika, trombita, kasztanyetta, rumbatök, pianínó stb.)
- interaktív énekek meghallgatása, olyan filmek megnézése, amelyek magyarázatot/szinkronhangot/háttérzenét tartalmaznak: pl. „Erdő szélén házikó ...”, „Így ketyeg az óra”, „Nád a házam teteje” stb.

1.2. Adaptív (alkalmazkodást elősegítő) pszichomotoros képességeket nyilvánít

- különböző formájú, nagyságú, színű tárgyakkal való manipulálási feladatok
- telefonnal, tablettel stb. való manipulálási gyakorlatok
- különböző tárgyakra, anyagokra, ujjakkal, tenyérrel való festési gyakorlatok
- gyurma, agyag, kinetikus homok gyúrásának, formázásának gyakorlatai
- üvegek folyadékkal való megtöltése, kiürítése
- különböző formák körvonalainak körbelyukasztása pálcikák segítségével
- kockákból tömbház, híd építése
- puzzle játékok
- csiptetős gyakorlatok
- gyöngyök fűzése hurkapálcára, drótra, spárgára, csavarozás, gombolási, tépési gyakorlatok
- varrás utánzása, grafikus szórakozás, különböző anyagú és térbeli elhelyezésű (vízszintes, függőleges) sablon körvonalának, ujjal-ceruzával való körülrajzolása, színezés, „Találd meg az utat!”, „Az égerke útja”, „Vezesd el a méhecskét a virághoz!” stb.
- a kezek domináns koordinálásának gyakorlatai (alapvető gesztusok, szegmentális kontroll –domináns kéz /lateralitás, szem –kéz koordináció stb., kulccsal manipulálható zenélő játékok, lakattal való játék, csigával való játék.

1.3. Testséma és lateralitás

- test pozíciójának felismerése és a testhelyzet leutánzása: „A szobrász/A szobor”, „Testek mozgásban”
- légzési kontroll játékok: „Úgy lélegezz, ahogy én!”
- a kis- és nagyobb testrészek felismerésének és megnevezésének gyakorlása: „Mutasd, amit mondok!”

- észlelési szintézis: testséma puzzle - hiányzó testrészek felismerése és kiegészítése: „<i>Hiányzó testrészek felismerése</i>” - modellálási gyakorlatok: „<i>Emberke</i>”, „<i>Gyurmaállatok</i>” - szintetizálókészség fejlesztését szolgáló oktató jellegű programok, alkalmazások
1.4. Perceptív-motrikus struktúrák használata - tárgyak/képek felismerésének és megkülönböztetésének gyakorlatai 2-3 szempont szerint: szín, forma, nagyság alapján: „<i>Színes kockák/poharak</i>”, „<i>Karikázd be a tárgyat!</i>” - minta szerinti építkezés kockából vagy más játékokból megadott szempontok szerint (szín, forma, nagyság) - tárgyak egyeztetése megadott körvonallal - különböző formák kiegészítése gyurmából, agyagból stb. - grafikus szórakoztató játékok - színezési gyakorlatok, a kontúr betartásával, modell alapján vagy anélkül - a színek helyes használatának gyakorlatai - érzékszervi-mozgásos játékos gyakorlás oktató programok által - rövid történet/mese képjeinek felismerése és a képek helyes sorrendjének a megállapítása
1.5. Térbeli-időbeli struktúrák használata - a közeli környezetben levő tárgyak különböző pozíciókba való helyezése (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, föléje, alája, közé, előtte, háta mögé) - a térbeli helyzet visszaadásának gyakorlása (alakok és formák rajzolása, utasítás alapján) - mozgásos feladatok bizonyos ritmusok betartására: „<i>Lépj az általam megadott ritmusra!</i>” / „<i>Tartsd a ritmust!</i>”, „<i>Lufik a hét napjaival</i>”, „<i>A pirosra állsz, menj a zöldre!</i>”, „<i>Az erdőben</i>” stb. - feladatok a használatos időbeli támpontok megértésére: most, előbb, utóbb, később, először, ma, holnap, tegnap, délelőtt, este, ebéd, ezen a héten, a múlt héten stb. - feladatok a hét napjainak, a hónapok rögzítésére, ritmikus kifejezések, versikék, mondókák - feladatok a napirend és a tevékenységek egyeztetésére „<i>Képes órarend</i>” - az évszakok játéka: „<i>A természet naptára</i>” stb.

2. Önálló viselkedésformák megjelenése az iskolai tevékenységben

V. osztály
2.1. Kognitív viselkedés értékesítése - gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat stimulálásának feladatai - észlelési és/vagy mentális analízis és szintézis - formaegyeztetési feladatok - kis elemekből tárgyak alkotása: „<i>Szétszedhető baba</i>”, „<i>Építsünk lego darabokból!</i>” -különböző alakok létrehozása (emberi sziluettek, ismert tárgyak alakjai) kis elemekből (számolópálcikákból, gyufaszálakból, mérőlécből, geometriai formákból) - növekvő puzzle darabokból egész kép alkotása, emlékezetből. - összehasonlítás és osztályozás/csoportosítás - csoportosítási feladatok, 1-2 szempont alapján (forma, szín, nagyság, hasznosság stb.) - elvonatkoztatás és általánosítási képesség fejlesztését célzó feladatok: - ugyanabba a kategóriába való besorolási gyakorlatok: „<i>Mennyiségek játéka</i>”, „<i>Találd meg a megfelelő helyet!</i>” stb. - megfeleltetési játékok: „<i>A kategóriák játéka</i>”, „<i>Állatok családja</i>”, „<i>Zöldegsaláta</i>”, „<i>Melyik</i>

a háza?” „Mire használjuk?” „Mit eszik?” „Kié eszköz /tárgy?” stb.

- hiányos feladatok (az egészhez nem tartozó részek elvetése, a hiányzó részek felismerése): autó kerék nélkül, ház ajtó nélkül, elefánt szárnyakkal stb.
- képek/hiányos mondatok kiegészítése képi támasszal vagy képi támasz nélkül: „...-vel eszel”, „...-val játszol”, „...-val sétálsz”, „A papírt a ...-hez viszed” stb.
- a problémamegoldó készség fejlesztése, probléma felismerésének és megnevezésének feladatai: pl. a játék megszerzése, amely nehezen elérhető helyen van
- geometriaival figurákkal való játékos gyakorlás: „Geomag”, „Tangram” stb.
- 0 -100 számkörben való műveletvégzés tárgyi/ képi szinten, segítséggel vagy segítség nélkül
- auditív és vizuális memória fejlesztését célzó játékok
- vizuális memória fejlesztését szolgáló oktató jellegű programok, alkalmazások
- auditív memória fejlesztését szolgáló versikék, egyszerű mondókák
- grafikus elemek, geometriai formák, természeti jelenségek felismerése és rajzolása segítséggel (kör, nap, eső, villám)
- az artikulációs bázis ügyességét és nagymozgások összerendezettségét szolgáló feladatok (mimika, pantomim)
- egyszerű gesztusokkal kísért utasítás megértése
- szabad vagy tematikus rajzok(„A család”, „A ház”, „Kivirágzott fa”)
- egyszerű, kollázstechnikával megvalósítható alkotások „Színes szőnyeg”, „Mozaik”, „Az évszakok”
- mondatok szóbeli kiegészítése, képi segítséggel vagy segítség nélkül
- képről való mesélés
- szerepjáték, dramatizálás, bábjátékok

2.2. Önellátási és önálló viselkedési jártasságok megjelenése

- a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak segítségével: „A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál”
- önkiszolgálási jártasságok fejlesztését célzó játékok: *asztalterítés, öltözködés*
- „Egy jó tett!” „Védjük a természetet!” típusú konkrét tevékenységek
- stafétajátékok, vetélkedők: a legjobb táncos, énekes stb.
- versenyek (rajz, tánc, ének, főző)

2.3 Az elsajátított ismeretek és jártasságok gyakorlatba ültetése

- a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak becévásával: „A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál”. „A színházban”, „A cukrászdában”, „A moziban”

3. Szociális integráció az önálló életvezetési képességek által

V.osztály

3.1.Tárgyak- élőlények – természeti jelenségek közti mennyiségi relációk használata

- tárgyak közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő-ugyanannyi stb.)

-családtagok közti mennyiségi relációk megállapításának feladatai (nagyobb-kisebb, idősebb-fiatalabb stb.)
 -élőlények (állatok) közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.tyúkanyó és csibéi sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.)
 -tárgyak közti számtani reláció megállapításának feladatai: számlálás, összeadás, kivonás, osztás (tárgyak csoportjának 2-4 egyenlő részre való osztása, a negyed, és a fél fogalmak használatával)

3.2.Különböző szimbólumok, mértékegységek közti mennyiségi relációk használata

-a hosszúság jellemzőinek megfelelő használata: rövid-hosszú, hosszabb-rövidebb, a leghosszabb-legrövidebb, ugyanolyan hosszú,
 -folyékony és szilárd tárgyak mérése, alkalmi (pohár, ceruza, kötel), illetve szabványos (mérőpohár,1litres üveg,1kg/ 500-gos súly, mérőszalag, mérőléc, mérleg) mérőeszközök segítségével
 - aktuális bankjegyek és pénzérték felismerése, a megfelelő fizető eszközök használata (drága, olcsó, visszajáró fogalmának kialakítása)
 - az időmérés eszközei óra (pontos óra, fél, negyed fogalma), napok, hetek, hónapok, évek
 - napi program, órarend tevékenységeinek elmondása

3.3 Természeti - mechanikai jelenségek közötti ok-okozati összefüggések felismerése

- különböző anyagok (fa, papír, fém, műanyag, üveg, gumi, bőr, gyapjú) tulajdonságainak megnevezése és a tulajdonságok közti ok-okozati összefüggések felismerése, a hasznosság, származás, használati mód, tulajdonságok szempontjából.(elégnek, elolvadnak, újrahasznosíthatóak, törékenyek,)
 -természeti jelenségek megfigyelése, az ok-okozati kapcsolat feltárására: (azért mozog a fa, mert a szél fúj, a zöld növények elsáradnak, mert nem kaptak folyadékot illetve fényt)
 -bonyolultabb ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használatával, természetes vagy mechanikai jelenségek esetében: növények, természeti jelenségek, elektromos áram: egyszerű kísérletek: „A levegő ereje”, „A jég elolvadása”, „Lebegés –süllyedés”, „Hogy nőnek a növények?”, „Honnan jön az eső?”, „A vulkán” stb.

TARTALMAK

Tartalmi egységek	V. osztály
1. Kognitív viselkedés perceptív-motrikus szinten	Tárgyak, személyek, élőlények, élelem, ruházat, jelenségek stb. felfedezése és felismerése Testséma és lateralitás: nagymozgások, mozgásminták utánzása, testtudat, testséma lateralitás kialakulása Alapvető perceptuális konstanciák (szín, alak, nagyság), tér és időérzékelés Szem-kéz koordináció
2. Kognitív viselkedés a	Hétköznapi tárgyak és azok funkciójának felismerése látási,

pszicho individuális készségek-pszichikus folyamatok szintjén	hallási, tapintásos-mozgásos segítséggel vagy segítség nélkül Tárgyak kritérium szerinti felismerése, megnevezése A gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat fejlesztése -analízis-szintézis tárgyi és képi szinten -beillesztéses feladatok -tárgyak-képek-figurák részeinek összeillesztése -egyszerű szempontok szerinti összehasonlítás és csoportosítás tárgyi és képi szinten, -ráhelyezés, képegyeztesítés -verbális, non- verbális utánzás -a tárgyakkal való manipulálás beszéddel való kísérése -főfogalom alá való rendelés (témák: színek, állatok, gyümölcsök, zöltségek, ruházat, mesterségek, közlekedési eszközök, tisztálkodási eszközök stb.) -egyszerű képek szóbeli leírása, mesélés képek alapján -egyszerű, konkrét feladatok végrehajtása -információk összekapcsolása új tartalmak, cselekvések érdekében -tárgyak megfelelő használata a személyes szükségletek kielégítéséhez - a különböző ingerekre való reakciókészség fejlesztése - egyszerű, konkrét utasítások végrehajtása -önellátási készségek fejlesztését szolgáló cselekvések gyakoroltatása (higiénia, étkezés, alvás stb.) -a mindennapi élet tevékenységei- napirend (felkelés. reggeli, iskolai tevékenység, ebéd stb.) -a közvetlen környezet tárgyaival való konkrét cselekvés
3. Kognitív viselkedés a szociális integráció szintjén	Egyszerű, különbözőséget kifejező mennyiségi reláció megállapítása (számlálás, megfeleltetés, összehasonlítás) -mennyiségi relációk meghatározása, (tárgyak)

	-mennyiségi relációk meghatározása, (családtagok) -mennyiségi reláció meghatározása, (élőlények, meseszereplők) -szimbólumok, megfeleltetés -mértékegységek ismerete-megfelelő használata -természeti jelenségek -különböző anyagok -ok-okozati összefüggések
--	---

VI. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környezethez való alkalmazkodás az elsajátított jártasságok segítségével

VI. osztály
1.1. A közvetlen környezet tárgyainak megfelelő használata: - ízlelési és helyes alapélelmiszer -íz egyeztetési feladatok, megfelelő gyümölcsök és zöldségek - a négy alapíz megnevezése: édes, sós, keserű, savany - tapintás alapján való tárgyfelismerés „Elvarázsolt zsák” -egyszerű csopotosítási feladatok (labdák, kockák, radirok, ceruzák csoportja) - fújási és hangkiadási gyakorlatok hangszerek segítségével - kért hangszerek megnevezési/felismerési gyakorlatai (dob, furulya, csengő, szájharmonika, trombita, kasztanyetta, rumbatök, pianínó stb.) -interaktív énekek meghallgatása, olyan filmnézés
1.2. Adaptív (alkalmazkodást elősegítő) pszichomotoros képességeket nyilvánít - különböző tárgyakra, anyagokra, ujjakkal, tenyérrel való festési gyakorlatok - gyurma, agyag, kinetikus homok gyúrásának, formázásának gyakorlatai - üvegek folyadékkal való megtöltése, kiürítése - különböző formák körvonalainak körbelyukasztása pálcikák segítségével -gyöngyök fűzése hurkapálcára, drótra, spárgára, csavarozás, gombolási, tépési gyakorlatok - varrás utánzása, grafikus szórakoztató jellegű feladatok, különböző anyagú és térbeli

elhelyezésű (vízszintes, függőleges) sablon körvonalának, ujjal-ceruzával való körülrajzolása, színezés, „<i>Találd meg az utat!</i>”, „<i>Az egérke útja</i>”, „<i>Vezesd el a méhecskét a virághoz!</i>” stb. - a kezek domináns koordinálásának gyakorlatai
1.3. Testséma és lateralitás - a kis- és nagyobb testrészek felismerésének és megnevezésének gyakorlása: „<i>Mutasd, amit mondok!</i>” - észlelési szintézis: testséma puzzle - hiányzó testrészek felismerése és kiegészítése: „<i>Hiányzó testrészek felismerése</i>” - modellálási gyakorlatok: „<i>Emberke</i>”, „<i>Gyurmaállatok</i>” - szintetizálókészség fejlesztését szolgáló oktató jellegű programok, alkalmazások
1.4. Perceptív-motrikus struktúrák használata - minta szerinti építkezés kockából vagy más játékokból megadott szempontok szerint (szín, forma, nagyság) -analízis-szintézis feladatati: tárgy-tárgy, tárgy-kép, kép-kép egyeztetés „<i>Keresd az árnyékát!</i>” - tárgyak egyeztetése megadott körvonallal - különböző formák kiegészítése gyurmából, agyagból stb. - grafikus szórakoztató játékok - színezési gyakorlatok, a kontúr betartásával, modell alapján vagy anélkül - a színek helyes használatának gyakorlatai - érzékszervi-mozgásos játékos gyakorlás oktató programok által
1.5. Térbeli-időbeli struktúrák használata - -feladatok a tárgy helyzetének felismerésére: saját magához való viszonyítás (<i>nézőközpontú tér</i>), és a térbeli objektumok egymáshoz való viszonyítása (<i>tárgyközpontú tér</i>) (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, följe, alája, közé, előtte, háta mögé) -a közeli környezetben levő tárgyak különböző pozíciókba való helyezése (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, följe, alája, közé, előtte, háta mögé) - a térbeli helyzet visszaadásának gyakorlása (alakok és formák rajzolása, utasítás alapján) - mozgásos feladatok bizonyos ritmusok betartására: „<i>Lépj az általam megadott ritmusra!</i> /”<i>Tartsd a ritmust!</i>”, „<i>Lufik a hét napjaival</i>”, „<i>A piroson állsz, menj a zöldre!</i>”, „<i>Az erdőben</i>” stb. - feladatok a használatos időbeli támpontok megértésére: most, előbb, utóbb, később, először, ma, holnap, tegnap, délelőtt, este, ebéd, ezen a héten, a múlt héten stb. - feladatok a hét napjainak, a hónapok rögzítésére, ritmikus kifejezések, versikék, mondókák - feladatok a napirend és a tevékenységek egyeztetésére „<i>Képes órarend</i>”

2. Önálló viselkedésformák megjelenése az iskolai tevékenységben

VI. osztály
2.1. Kognitív viselkedés értékesítése - gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat fejlesztésének feladatai - szókincsfejlesztés (rokon értelmű szavak-ellentétes értelmű szavak) -képekről való mesélés, segítséggel-segítség nélkül -egyszerű képek leírása -hang szóban elfoglalt helyének tudatosítása, fonematikai analízis szintézis gyakorlatai

-írás-olvasás gyakorlatok -tanult betűk másolásának gyakorlatai -műveletek 0-100 as számkörben, tárgyi/ képi szinten, segítséggel vagy segítség nélkül
2.2. Önellátási és önálló viselkedési jártasságok megjelenése -a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak segítségével: „A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál” -önkiszolgálási jártasságok fejlesztését célzó játékok: „Asztalterítés”, „Öltözködés” -„Egy jó tett!” „Védjük a természetet!” típusú konkrét tevékenységek -stafétajátékok, vetélkedők: a legjobb táncos, énekes stb. -versenyek (rajz, tánc, ének, főző)
2.3 Az elsajátított ismeretek és jártasságok gyakorlatba ültetése -a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak bevónásával: „A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál.” „A színházban”, „A cukrászdában”, „A moziban”

3. Szociális integráció az önálló életvezetési képességek által

VI.osztály
3.1.Tárgyak- élőlények – természeti jelenségek közti mennyiségi relációk használata -tárgyak közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő-ugyanannyi stb.) -családtagok közti mennyiségi relációk megállapításának feladatai (nagyobb-kisebb, idősebb-fiatalabb stb.) -élőlények (állatok) közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.tyúkanyó és csibéi sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.) -tárgyak közti számtani reláció megállapításának feladatai: számlálás, összeadás, kivonás, osztás (tárgyak csoportjának 2-4 egyenlő részre való osztása, a negyed, és a fél fogalmak használatával)
3.2.Különböző szimbólumok, mértékegységek közti mennyiségi relációk használata -a hosszúság jellemzőinek megfelelő használata: rövid-hosszú, hosszabb-rövidebb, a leghosszabb-legrövidebb, ugyanolyan hosszú, -folyékony és szilárd tárgyak mérése, alkalmi (pohár, ceruza, kötél), illetve szabványos (mérőpohár,1litres üveg,1kg/ 500-gos súly, mérőszalag, mérőléc, mérleg) mérőeszközök segítségével - aktuális bankjegyek és pénzermék felismerése, a megfelelő fizető eszközök használata (drága, olcsó, visszajáró fogalmának kialakítása) - az időmérés eszközei óra (pontos óra, fél, negyed fogalma), napok, hetek, hónapok, évek - napi program, órarend tevékenységeinek elmondása
3.3 Természeti - mechanikai jelenségek közötti ok-okozati összefüggések felismerése - különböző anyagok (fa, papír, fém, műanyag, üveg, gumi, bőr, gyapjú) tulajdonságainak megnevezése és a tulajdonságok közti ok-okozati összefüggések felismerése, a hasznosság, származás, használati mód, tulajdonságok szempontjából.(elégnek, elolvadnak, újrahasznosíthatóak, törekenyek,)

-természeti jelenségek megfigyelése, az ok-okozati kapcsolat feltárására: (azért mozog a fa, mert a szél fúj, a zöld növények elszáradnak, mert nem kaptak folyadékot illetve fényt)
 -bonyolultabb ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használatával, természetes vagy mechanikai jelenségek esetében: növények, természeti jelenségek, elektromos áram: egyszerű kísérletek: „A levegő ereje”, „A jég elolvadása”, „Lebegés –süllyedés”, *Hogy nőnek a növények?*”, *Honnan jön az eső?*”, stb.

TARTALMAK

Tartalmi egységek	VI. osztály
1. Kognitív viselkedés perceptív-motrikus szinten	Tárgyak, személyek, élőlények, élelem, ruházat, jelenségek stb. felfedezése és felismerése Testséma és lateralitás: nagymozgások, mozgásminták utánzása, testtudat, testséma lateralitás kialakulása Alapvető perceptuális konstanciák (szín, alak, nagyság), tér és időérzékelés Szem-kéz koordináció
2. Kognitív viselkedés a pszicho individuális képességek-pszichikus folyamatok szintjén	Hétköznapi tárgyak és azok funkciójának felismerése látási, hallási, tapintásos-mozgásos segítséggel vagy segítség nélkül -tárgyak kritérium szerinti felismerése, megnevezése A gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat fejlesztése -analízis-szintézis tárgyi és képi szinten -beillesztéses feladatok -tárgyak-képek-figurák részeinek összeillesztése -egyszerű szempontok szerinti összehasonlítás és csoportosítás tárgyi és képi szinten, -ráhelyezés, képegyeztesítés -verbális, non- verbális utánzás -a tárgyakkal való manipulálás beszéddel való kísérése -főfogalom alá való rendelés (témák: színek, állatok, gyümölcsök, zöltségek, ruházat, mesterségek, közlekedési eszközök, tisztálkodási eszközök stb.)

	-egyszerű képek szóbeli leírása, mesélés képek alapján -egyszerű, konkrét feladatok végrehajtása -információk összekapcsolása új tartalmak, cselekvések érdekében -tárgyak megfelelő használata a személyes szükségletek kielégítéséhez - a különböző ingerekre való reakciókészség fejlesztése - egyszerű, konkrét utasítások végrehajtása -önellátási készségek fejlesztését szolgáló cselekvések gyakoroltatása (higiénia, étkezés , alvás stb.) -a mindennapi élet tevékenységei- napirend (felkelés. reggeli, iskolai tevékenység, ebéd stb.) -a közvetlen környezet tárgyaival való konkrét cselekvés
3. Kognitív viselkedés a szociális integráció szintjén	Egyszerű, különbözőséget kifejező mennyiségi reláció megállapítása (számlálás, megfeleltetés, összehasonlítás) -mennyiségi relációk meghatározása, (tárgyak) -mennyiségi relációk meghatározása, (családtagok) -mennyiségi reláció meghatározása, (élőlények, meseszereplők) -szimbólumok, megfeleltetés -mértékegységek ismerete-megfelelő használata -természeti jelenségek -különböző anyagok -ok-okozati összefüggések

VII. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környezethez való alkalmazkodás az elsajátított jártasságok segítségével

VII. osztály

1.1. A közvetlen környezet tárgyainak megfelelő használata:

- csoportosítási feladatok elemi szinten ” *Válogasd külön a radirokat és a ceruzákat, a teniszlabdákat és a kockákat!* ”
- hasonlóság alapján való csoportosítás, azonos tulajdonságú tárgyak felismerése kiemelése tárgyak sokaságából
- hasonlóság alapján való csoportosítás (hasonló tárgyak, különböző tárgyak, egyformák, különbözőek)
- egyszerű tulajdonságok alapján való csoportosítás (kicsi-nagy, könnyű-nehez, sok-kevés, kemény-puha, vastag-vékony, hideg-meleg, durva-sima)
- a tárgy anyaga szerint való csoportosítás (fa, papír, fém, műanyag, üveg, gumi, bőr, gyapjú)
- tapintás alapján való válogatás (pl. három, nem átlátszó tasakban egy jellemzőben eltérő tárgyak vannak: kicsi-nagy, durva-sima, kemény-puha, vastag-vékony)
- ízlelési és helyes alapélelmiszer -íz egyeztetési feladatok, megfelelő gyümölcsök és zöldségek
- a négy alapíz megnevezése: édes, sós, keserű, savanyú
- fújási és hangkiadási gyakorlatok hangszerek segítségével
- kért hangszerek megnevezési/felismerési gyakorlatai (dob, furulya, csengő, szájharmonika, trombita, kasztanyetta, rumbatök, pianínó stb.)
- interaktív énekek meghallgatása, olyan filmek megnézése, amelyek magyarázatot/szinkronhangot/háttérzenét tartalmaznak: pl. „*Erdő szélén házikó ...*”, „*Így ketyeg az óra*”, „*Nád a házam teteje*” stb.

1.2. Adaptív (alkalmazkodást elősegítő) pszichomotoros képességeket nyilvánít

- telefon tablett manipulálás
- különböző tárgyakra, anyagokra, ujjakkal, tenyérrel való festési gyakorlatok
- gyurma, agyag, kinetikus homok gyúrásának, formázásának gyakorlatai
- üvegek folyadékkal való megtöltése, kiürítése
- különböző formák körvonalainak körbelyukasztása pálcikák segítségével
- kockából való építkezés (ház, híd stb.)
- puzzle játékok
- csíptetős játékok
- gyöngyök fűzése hurkapálcára, drótra, spárgára, csavározás, zsinórozás-tekerceselés gyakorlatok
- varrás utánzása, grafikus szórakoztató jellegű feladatok, különböző anyagú és térbeli elhelyezésű (vízszintes, függőleges) sablon körvonalának, ujjal-ceruzával való körülrajzolása, színezés, „*Találd meg az utat!*”, „*Az egérke útja*”, „*Vezesd el a méhecskét a virághoz!*” stb.
- labdajátékok, körökkel teke babukkal való játék
- a kezek domináns koordinálásának gyakorlatai (alapvető gesztusok, szegmentális kontroll –domináns kéz /lateralitás, szem –kéz koordináció stb., kulccsal manipulálható zenélő játékok, lakattal való játék, csigával való játék.

1.3 Testséma és lateralitás

- test pozíciójának felismerése és a testhelyzet leutánzása: „*A szobrász/A szobor*”, „*Testek mozgásban*”
- légzési kontroll játékok: „*Úgy lélegezz, ahogy én!*”
- a kis- és nagyobb testrészek felismerésének és megnevezésének gyakorlása: „*Mutasd, amit*

mondok!”

- észlelési szintézis: testséma puzzle
- hiányzó testrészek felismerése és kiegészítése: „*Hiányzó testrészek felismerése*”
- modellálási gyakorlatok: „*Emberke*”, „*Gyurmaállatok*”
- szintetizálókészség fejlesztését szolgáló oktató jellegű programok, alkalmazások

1.4. Perceptív-motrikus struktúrák használata

- tárgyak egyeztetése megadott körvonallal
- különböző formák kiegészítése gyurmából, agyagból stb.
- grafikus szórakoztató játékok
- színezési gyakorlatok, a kontúr betartásával, modell alapján vagy anélkül
- a színek helyes használatának gyakorlatai
- érzékszervi-mozgásos játékos gyakorlás oktató programok által

1.5. Térbeli-időbeli struktúrák használata

- feladatok a tárgy helyzetének felismerésére: saját magához való viszonyítás (*nézőközpontú tér*), és a térbeli objektumok egymáshoz való viszonyítása (*tárgyközpontú tér*)
- a közeli környezetben levő tárgyak különböző pozíciókba való helyezése
- a térbeli helyzet visszaadásának gyakorlása (alakok és formák rajzolása, utasítás alapján)
- mozgásos feladatok bizonyos ritmusok betartására: „*Lépj az általam megadott ritmusra!*” / „*Tartsd a ritmust!*”, „*Lufik a hét napjaival*”, „*A piroson állsz, menj a zöldre!*”, „*Az erdőben*” stb.
- feladatok a használatos időbeli támpontok megértésére: most, előbb, utóbb, később, először, ma, holnap, tegnap, délelőtt, este, ebéd, ezen a héten, a múlt héten stb.
- feladatok a hét napjainak, a hónapok rögzítésére, ritmikus kifejezések, versikék, mondókák
- feladatok a napirend és a tevékenységek egyeztetésére „*Képes órarend*”
- az évszakok

2. Önálló viselkedésformák megjelenése az iskolai tevékenységben

VII. osztály

2.1. Kognitív viselkedés értékesítése

- hozzáadás-pótlás / elvétel művelete a halmazok mennyiségének megváltoztatásához (növel, kissebítsd fogalma)
- képek egyeztetése (szín, forma, élőlények)
- forma, szín nagyság, hasznosság szerint való csoportosítás
- képek/hiányos mondatok kiegészítése képi támasszal vagy képi támasz nélkül: „*...-vel eszel*”, „*...-val játszol*”, „*...-val sétálsz*”, „*A papírt a ...-hez viszed*” stb.
- a problémamegoldó készség fejlesztése, probléma felismerésének és megnevezésének feladatai
- építő jellegű játékok tárgyi / képi szinten
- megfeleltetési feladatok
- geometriai figurákkal való játékos gyakorlás: „*Geomag*”, „*Tangram*” stb
- 0 -100 számkörben való műveletvégzés tárgyi/ képi szinten, segítséggel vagy segítség nélkül
- hallási figyelem és memória
- tárgy felismerése tárgyak halmazából előző minta alapján
- pár alkotás tárgyi / képi szinten

- vizuális memória fejlesztését szolgáló oktató jellegű programok, alkalmazások
- hallási emlékezet fejlesztése
- grafikus elemek, geometriai formák, természeti jelenségek felismerése és rajzolása segítségével (kör, nap, eső, villám)
- nonverbális utánzásos feladatok
- ritmikus mozgásos feladatok
- egyszerű gesztusokkal kísért utasítás megértése
- főfogalom alá rendezés feladatai
- hang szóban elfoglalt helyének tudatosítása, fonematikai analízis szintézis gyakorlatai
- írás-olvasás gyakorlatok „Ismerd fe a tanult betűt!” „Gyűjts szavakat a megadott betűkkel!”
- mondatkiegészítés szóban, képi segítséggel-segítség nélkül
- képekről való mesélés
- makettek készítése „Park”, „Nagymama kertje”, „Városunk/falunk”
- műhelymunka: tárgyak dekorálása

2.2. Önellátási és önálló viselkedési jártasságok megjelenése

- a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak segítségével: „A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál”
- önkiszolgálási jártasságok fejlesztését célzó játékok: asztalterítés, öltözködés
- „Egy jó tett!” „Védjük a természetet!” típusú konkrét tevékenységek
- stafétajátékok, vetélkedők: a legjobb táncos, énekes stb.
- versenyek (rajz, tánc, ének, főző)

2.3 Az elsajátított ismeretek és jártasságok gyakorlatba ültetése

- a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak bevónásával: „A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál.” „A színházban”, „A cukrászdában”, „A moziban”

3. Szociális integráció az önálló életvezetési képességek által

VII.osztály

3.1.Tárgyak- élőlények – természeti jelenségek közti mennyiségi relációk használata

- tárgyak közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő-ugyanannyi stb.)
- családtagok közti mennyiségi relációk megállapításának feladatai (nagyobb-kisebb, idősebb-fiatalabb stb.)
- élőlények (állatok) közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.tyúkanyó és csibéi sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.)
- tárgyak közti számtani reláció megállapításának feladatai: számlálás, összeadás, kivonás, osztás (tárgyak csoportjának 2-4 egyenlő részre való osztása, a negyed, és a fél fogalmak használatával)

3.2.Különböző szimbólumok, mértékegységek közti mennyiségi relációk használata

- a hosszúság jellemzőinek megfelelő használata: rövid-hosszú, hosszabb-rövidebb, a leghosszabb-legrövidebb, ugyanolyan hosszú,
- folyékony és szilárd tárgyak mérése, alkalmi (pohár, ceruza, kötél), illetve szabványos

(mérőpohár, 1 liter üveg, 1 kg / 500-gos súly, mérőszalag, mérőléc, mérleg) mérőeszközök segítségével

- aktuális bankjegyek és pénzürmék felismerése, (játékpénzek, bevásárlókosár, kasszagép használata „*Vásárolunk*”, „*A piacon*”)

- a megfelelő fizető eszközök használata (drága, olcsó, visszajáró fogalmának kialakítása)

- az időmérés eszközei óra (pontos óra, fél, negyed fogalma), napok, hetek, hónapok, évek

- napi program, órarend tevékenységeinek elmondása

3.3 Természeti - mechanikai jelenségek közötti ok-okozati összefüggések felismerése

- különböző anyagok (fa, papír, fém, műanyag, üveg, gumi, bőr, gyapjú) tulajdonságainak megnevezése és a tulajdonságok közti ok-okozati összefüggések felismerése, a hasznosság, származás, használati mód, tulajdonságok szempontjából. (elégnek, elolvadnak, újrahasznosíthatóak, törékenyek,)

- természeti jelenségek megfigyelése, az ok-okozati kapcsolat feltárására: (azért mozog a fa, mert a szél fúj, a zöld növények elsáradnak, mert nem kaptak folyadékot illetve fényt)

- bonyolultabb ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használatával, természetes vagy mechanikai jelenségek esetében: növények, természeti jelenségek, elektromos áram: egyszerű kísérletek: „*A levegő ereje*”, „*A jég elolvadása*”, „*Lebegés – süllyedés*”, „*Hogy nőnek a növények ?*” stb.

TARTALMAK

Tartalmi egységek	VII. osztály
1. Kognitív viselkedés perceptív-motrikus szinten	Tárgyak, személyek, élőlények, élelem, ruházat, jelenségek stb. felfedezése és felismerése Testséma és lateralitás: nagymozgások, mozgásminták utánzása, testtudat, testséma lateralitás kialakulása Alapvető perceptuális konstanciák (szín, alak, nagyság), tér és időérzékelés Szem-kéz koordináció
2. Kognitív viselkedés a pszicho individuális készségek-pszichikus folyamatok szintjén	Hétköznapi tárgyak és azok funkciójának felismerése látási, hallási, tapintásos-mozgásos segítséggel vagy segítség nélkül -tárgyak kritérium szerinti felismerése, megnevezése A gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat fejlesztése -analízis-szintézis tárgyi és képi szinten -beillesztéses feladatok -tárgyak-képek-figurák részeinek összeillesztése

	-egyszerű szempontok szerinti összehasonlítás és csoportosítás tárgyi és képi szinten, -ráhelyezés, képegyeztetés -verbális, non- verbális utánpótlás -a tárgyakkal való manipulálás beszéddel való kísérése -főfogalom alá való rendelés (témák: színek, állatok, gyümölcsök, zöltségek, ruházat, mesterségek, közlekedési eszközök, tisztálkodási eszközök stb.) -egyszerű képek szóbeli leírása, mesélés képek alapján -egyszerű, konkrét feladatok végrehajtása -információk összekapcsolása új tartalmak, cselekvések érdekében -tárgyak megfelelő használata a személyes szükségletek kielégítéséhez - a különböző ingerekre való reakciókészség fejlesztése - egyszerű, konkrét utasítások végrehajtása -önellátási készségek fejlesztését szolgáló cselekvések gyakoroltatása (higiénia, étkezés , alvás stb.) -a mindennapi élet tevékenységei- napirend (felkelés. reggeli, iskolai tevékenység, ebéd stb.) -a közvetlen környezet tárgyaival való konkrét cselekvés
3. Kognitív viselkedés a szociális integráció szintjén	Egyszerű, különbözőséget kifejező mennyiségi reláció megállapítása (számlálás, megfeleltetés, összehasonlítás) -mennyiségi relációk meghatározása, (tárgyak) -mennyiségi relációk meghatározása, (családtagok) -mennyiségi reláció meghatározása, (élőlények, meseszereplők) -szimbólumok, megfeleltetés -mértékegységek ismerete-megfelelő használata -természeti jelenségek -különböző anyagok

	-ok-okozati összefüggések
--	---------------------------

VIII. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környezethez való alkalmazkodás az elsajátított jártasságok segítségével

VIII. osztály
1.1. A közvetlen környezet tárgyainak megfelelő használata: - konkrét tevékenység a környezetben levő tárgyakkal /személyekkel /élőlényekkel -tárgyak felismerése és megnevezése „<i>Mutasd meg a...!</i>” „<i>Mi van a kezében ?</i>” -személyek felismerése „<i>Mutasd.....</i>”. „<i>Ki az?</i>”, -tárgy felismerése tárgyak sokaságából „<i>Mutasd meg a...</i>” - azonos vagy különböző tárgyak/képek megfigyelési és felismerési gyakorlatai „<i>Egyeztesd az azonosokat!</i>”, „<i>Keresd meg az ugyanolyant!</i>”. - tárgyak/képek közti különbségek megfigyelési és felismerési gyakorlatai: „<i>Találd meg a különbségeket a tárgyak/képek között!</i>” - szaglási ingerek felismerése, szagérzet jellemzőinek megnevezése: „<i>Minek az illatát érzed?</i>”, „<i>Milyen illatú a ...?</i>” - a négy alapíz felismerése és megnevezése: édes, sós, keserű, savanyú - ízlelési és helyes alapélelmiszer -íz egyeztetési feladatok, megfelelő gyümölcsök és zöldségek „<i>Gyümölcssaláta</i>”, -tapintás alapján való tárgyfelismerés „<i>Elvarázsolt zsák.</i>”, „<i>Keresd ki a zsákból a!</i>”, -szelektálási, csoportosítási feladatok -csoportosítás használati szempont szerint - fújási és hangkiadási gyakorlatok hangszerek segítségével - kért hangszerek megnevezési/felismerési gyakorlatai (dob, furulya, csengő, szájharmonika, trombita, kasztanyetta, rumbatök, pianínó stb.) 1.2. Adaptív (alkalmazkodást elősegítő) pszichomotoros képességeket nyilvánít - üvegek folyadékkal való megtöltése, kiürítése - különböző formák körvonalainak körbelyukasztása pálcikák segítségével - kockákból tömbház, híd építése

-puzzle játékok -csíptető gyakorlatok -gyöngyök fűzése hurkapálcára, drótra, spárgára, csavározás, zsinórozás-tekerceslés - varrás utánzása, grafikus szórakoztató játékok. - a kezek domináns koordinálásának gyakorlatai (alapvető gesztusok, szegmentális kontroll –domináns kéz /lateralitás)
1.3. Testséma és lateralitás -érzékszervi- mozgásos játékok a testséma és lateralitás fejlesztésére - test pozíciójának felismerése és a testhelyzet leutánzása: „<i>A szobrász/A szobor</i>”, „<i>Testek mozgásban</i>” - légzési kontroll játékok: „<i>Úgy lélegezz, ahogy én!</i>” - a kis- és nagyobb testrészek felismerésének és megnevezésének gyakorlása: „<i>Mutasd, amit mondok!</i>” - észlelési szintézis: testséma puzzle - hiányzó testrészek felismerése és kiegészítése: „<i>Hiányzó testrészek felismerése</i>” - modellálási gyakorlatok: „<i>Emberke</i>”, „<i>Gyurmaállatok</i>” - szintetizálókészség fejlesztését szolgáló oktató jellegű programok, alkalmazások
1.4. Perceptív-motrikus struktúrák használata -érzékszervi-mozgásos játékok tárgyi/képi szinten -tárgy /kép felismerés és használat -építő játékok (pl.kockák) -tárgy-tárgy, tárgy-kép, kép –kép egyeztetés feladatai (analízis-szintézis) - tárgyak egyeztetése megadott körvonallal - különböző formák kiegészítése gyurmából, agyagból stb. - grafikus szórakoztató játékok - színezési gyakorlatok, a kontúr betartásával, modell alapján vagy anélkül - a színek helyes használatának gyakorlatai - érzékszervi-mozgásos játékos gyakorlás oktató programok által
1.5. Térbeli-időbeli struktúrák használata az adaptív (alkalmazkodást elősegítő) viselkedésben - a közeli környezetben levő tárgyak különböző pozíciókba való helyezése (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, föléje, alája, közé, előtte, háta mögé) - a térbeli helyzet visszaadásának gyakorlása (alakok és formák rajzolása, utasítás alapján) - mozgásos feladatok bizonyos ritmusok betartására: „<i>Lépj az általam megadott ritmusra!</i> /”<i>Tartsd a ritmust!</i>”, „<i>Lufik a hét napjaival</i>”, „<i>A piroson állsz, menj a zöldre!</i>”, „<i>Az erdőben</i>” stb. - feladatok a használatos időbeli támpontok megértésére: most, előbb, utóbb, később, először, ma, holnap, tegnap, délelőtt, este, ebéd, ezen a héten, a múlt héten stb. - feladatok a hét napjainak, a hónapok rögzítésére, ritmikus kifejezések, versikék, mondókák - feladatok a napirend és a tevékenységek egyeztetésére „<i>Képes órarend</i>” - az évszakok játéka: „<i>A természet naptára</i>” stb. -feladatok az évszaknak és nemnek (férfi-nő) megfelelő öltözet egyeztetésére -rövid történet eseményképeit időrendi sorrendbe helyezni (események sorrendje)

2. Önálló viselkedésformák megjelenése az iskolai tevékenységben

VIII. osztály
2.1. Kognitív viselkedés értékesítése -egyszerű tulajdonságok alapján való csoportosítás tárgyi/képi szinten (kicsi-nagy, könnyű-nehé, sok-kevés, kemény-puha, vastag-vékony, hideg-meleg, durva-sima) -halmazok összehasonlítása <i>„Hol van több?”</i> <i>„Hol van kevesebb?”</i> -hozzáadás- pótlás / elvétel művelete a halmazok mennyiségének megváltoztatásához (növel, kissebítsd fogalma) - csoportosítási feladatok, 1-2 szempont alapján (forma, szín, nagyság, hasznosság stb.) - ugyanabba a kategóriába való besorolási gyakorlatok: <i>„Mennyiségek játéka”, „Találd meg a megfelelő helyet!” stb.</i> - megfeleltetési játékok: <i>„A kategóriák játéka”, „Állatok családja”, „Zöldségsaláta”, „Melyik a háza?”, „Mire használjuk?”, „Mit eszik?” „Kié eszköz /tárgy?” stb.</i> -képek/hiányos mondatok kiegészítése képi támasszal vagy képi támasz nélkül: <i>„...-vel eszel”, „...-val játszol”, „...-val sétálsz”, „A papírt a ...-hez viszed” stb.</i> -a problémamegoldó készség fejlesztése, probléma felismerésének és megnevezésének feladatai: pl. a játék megszerzése, amely nehezen elérhető helyen van -építő jellegű játékok tárgyi/képi szinten -megfeleltetési játékok -műveletvégzés 0 -100 számkörben tárgyi/ képi szinten, segítséggel vagy segítség nélkül - grafikus elemek, geometriai formák, természeti jelenségek rajzolása segítséggel (kör, nap, eső, villám) - főfogalom alá való rendezés (szókincs: színek, zöldségek, gyümölcsök, állatok, mesterségek, közlekedési eszközök stb.) -mondatok szóbeli kiegészítése, képi segítséggel vagy segítség nélkül 2.2. Önellátási és önálló viselkedési jártasságok megjelenése -a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak segítségével: <i>„A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál”</i> -önkiszolgálási jártasságok fejlesztését célzó játékok: asztalterítés, öltözködés -<i>„Egy jó tett!”</i> <i>„Védjük a természetet!”</i> típusú konkrét tevékenységek -stafétajátékok, vetélkedők: a legjobb táncos, énekes stb. -versenyek (rajz, tánc, ének, főző) 2.3 Az elsajátított ismeretek és jártasságok gyakorlatba ültetése -a mindennapi élet tematikájából, az egyéni szükségleteket kielégítő helyzetjátékok tárgyak bevonásával

3. Szociális integráció az önálló életvezetési képességek által

VIII.osztály
3.1.Tárgyak- élőlények – természeti jelenségek közti mennyiségi relációk használata -tárgyak közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (sok-kevés, több-kevesebb,

egyenlő-ugyanannyi stb.) -családtagok közti mennyiségi relációk megállapításának feladatai (nagyobb-kisebb, idősebb-fiatalabb stb.) -élőlények (állatok) közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.tyúkanyó és csibéi sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.) -meseszereplők közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.”<i>Hófehérke és a hét törpe</i>”, „<i>A három kecskegida</i>”sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.) -tárgyak közti számtani reláció megállapításának feladatai: számlálás, összeadás, kivonás, osztás (tárgyak/tárgyak csoportjának 2-4 egyenlő részre való osztása, a negyed, és a fél fogalmak használatával)	
3.2.Különböző szimbólumok, mértékegységek közti mennyiségi relációk használata -a hosszúság jellemzőinek megfelelő használata: rövid-hosszú, hosszabb-rövidebb, a leghosszabb-legrövidebb, ugyanolyan hosszú, -folyékony és szilárd tárgyak mérése, alkalmi (pohár, ceruza, köté), illetve szabványos (mérőpohár,1litres üveg,1kg/ 500-gos súly, mérőszalag, mérőléc, mérleg) mérőeszközök segítségével -tárgyak mérése, a tömeg jellemzőinek megfelelő használata: könnyű-nehez, könnyebb-nehezebb, ugyanolyan nehéz, „<i>A malomba...</i> „<i>Melyik zsák nehezebb...?</i>” - aktuális bankjegyek és pénzürmék felismerése (játékpénzek, bevásárlókosár, kasszagép használata „<i>Vásárolunk</i>”, „<i>A piacon</i>”) -a megfelelő fizető eszközök használata (drága, olcsó, visszajáró fogalmának kialakítása)	
3.3 Természeti - mechanikai jelenségek közötti ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használata - különböző anyagok (fa, papír, fém, műanyag, üveg, gumi, bőr, gyapjú) tulajdonságainak megnevezése és a tulajdonságok közti ok-okozati összefüggések felismerése, a hasznosság, származás, használati mód, tulajdonságok szempontjából.(elégnek, elolvadnak, újrahasznosíthatóak, törékenyek,) -természeti jelenségek megfigyelése, az ok-okozati kapcsolat feltárására: (azért mozog a fa, mert a szél fúj, a zöld növények elsáradnak, mert nem kaptak folyadékot illetve fényt) -bonyolultabb ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használatával, természetes vagy mechanikai jelenségek esetében: növények, természeti jelenségek, elektromos áram: egyszerű kísérletek: „<i>A levegő ereje</i>”, „<i>A jég elolvadása</i>”, „<i>Lebegés –süllyedés</i>”, „<i>Hogy nőnek a növények ?</i>”stb.	

TARTALMAK

Tartalmi egységek	VIII. osztály
1. Kognitív viselkedés perceptív-motrikus szinten	Tárgyak, személyek, élőlények, élelem, ruházat, jelenségek stb. felfedezése és felismerése Testséma és lateralitás: nagymozgások, mozgásminták utánzása, testtudat, testséma lateralitás kialakulása Alapvető perceptuális konstanciák (szín, alak, nagyság), tér

	és időérzékelés Szem-kéz koordináció
2. Kognitív viselkedés a pszicho individuális készségek-pszichikus folyamatok szintjén	Hétköznapi tárgyak és azok funkciójának felismerése látási, hallási, tapintásos-mozgásos segítséggel vagy segítség nélkül Tárgyak kritérium szerinti felismerése, megnevezése A gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat fejlesztése -analízis-szintézis tárgyi és képi szinten -beillesztéses feladatok -tárgyak-képek-figurák részeinek összeillesztése -egyszerű szempontok szerinti összehasonlítás és csoportosítás tárgyi és képi szinten, -ráhelyezés, képegyeztesítés -verbális, non- verbális utánzás -a tárgyakkal való manipulálás beszéddel való kísérése -főfogalom alá való rendelés (témák: színek, állatok, gyümölcsök, zöltségek, ruházat, mesterségek, közlekedési eszközök, tisztálkodási eszközök stb.) -egyszerű képek szóbeli leírása, mesélés képek alapján -egyszerű, konkrét feladatok végrehajtása -információk összekapcsolása új tartalmak, cselekvések érdekében -tárgyak megfelelő használata a személyes szükségletek kielégítéséhez - a különböző ingerekre való reakciókészség fejlesztése - egyszerű, konkrét utasítások végrehajtása -önellátási készségek fejlesztését szolgáló cselekvések gyakoroltatása (higiénia, étkezés , alvás stb.) -a mindennapi élet tevékenységei- napirend (felkelés. reggeli, iskolai tevékenység, ebéd stb.) -a közvetlen környezet tárgyaival való konkrét cselekvés

3. Kognitív viselkedés a szociális integráció szintjén	Egyszerű, különbözőséget kifejező mennyiségi reláció megállapítása (számlálás, megfeleltetés, összehasonlítás) -mennyiségi relációk meghatározása, (tárgyak) -mennyiségi relációk meghatározása, (családtagok) -mennyiségi reláció meghatározása, (élőlények, meseszereplők) -szimbólumok, megfeleltetés -mértékegységek ismerete-megfelelő használata -természeti jelenségek -különböző anyagok -ok-okozati összefüggések
---	--

IX. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környezethez való alkalmazkodás az elsajátított jártasságok segítségével

IX. osztály
1.1. A közvetlen környezet tárgyainak megfelelő használata: -kiválasztás/szelektálás és csoportosítás feladatai -hasonlóság alapján történő kiválasztás, egy kategóriába tartozó tárgyak kiválasztása tárgyak sokaságából -hasonlóság alapján történő csoportosítás -bizonyos tulajdonságok szerinti csoportosítás -a tárgyak csoportosítása aszerint, hogy milyen anyagból készültek -felismerési gyakorlatok tapintás, ízlelés-szaglás, látás-hallás útján -a közvetlen környezet tárgyainak/készülékeinek használata
1.2. Adaptív (alkalmazkodást elősegítő) pszichomotoros képességeket nyilvánít - tablett, telefon manipulálása -különböző színű, formájú, nagyságú és felhasználású tárgyak manipulálása -helyzetjátékok: háztartási tevékenységek -iskolai tér és otthoni tér ismerete és helyes használata „Babaház”

-bútorzat, háztartási gépek felismerése és helyes használata -a tanterem berendezése, átrendezése -szerepjátékok: „<i>A legszebb kert</i>”, „<i>Vásárolunk</i>”, „<i>A legügyesebb cukrász</i>” -iskolában vagy otthon bekövetkezett rongálások/meghibásodások kijavítása
1.3. Önellátási és szociális beilleszkedési képességeket nyilvánít -személyes adatok ismerete -családtagok, tanító, osztálytársak azonosító adatainak ismerete -tájékozódási feladatok osztályteremben, iskola környéke, közeli térben -szerepjáték a kapcsolatteremtés/fenntartás tematikájában (gyermek-gyermek, gyermek-tanító, tanító-szülő kontextusában) -családtagok szerepe és felelőssége -gyakorlati tevékenységek a munkára és életre való nevelés céljából
1.4. Perceptív-motrikus struktúrák használata -tárgyak, személyek, jelenségek tulajdonságainak felismerése, megkülönböztetése illetve alkalmazása -soralkotás (szerialítás) az elsajátított kritériumok szerint -építő jellegű játékok (különböző típusú anyagokból) -- tárgyak egyeztetése megadott körvonallal - grafikus szórakoztató játékok - színezési gyakorlatok, a kontúr betartásával, modell alapján vagy anélkül - a színek helyes használatának gyakorlatai - érzékszervi-mozgásos játékos gyakorlás oktató programok által
1.5. Térbeli-időbeli struktúrák felismerése/használata az adaptív (alkalmazkodást elősegítő) viselkedésben -feladatok a tárgy helyzetének felismerésére: saját magához való viszonyítás (<i>nézőközpontú tér</i>), és a térbeli objektumok egymáshoz való viszonyítása (<i>tárgyközpontú tér</i>) (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, föléje, alája, közé, előtte, háta mögé) -a közeli környezetben levő tárgyak különböző pozíciókba való helyezése (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, föléje, alája, közé, előtte, háta mögé) - mozgásos feladatok bizonyos ritmusok betartására: „<i>Lépj az általam megadott ritmusra! /"Tartsd a ritmust!"</i>”, „<i>Lufik a hét napjaival</i>”, „<i>A piroson állsz, menj a zöldre!</i>”, „<i>Az erdőben</i>” stb. - feladatok a használatos időbeli támpontok megértésére: most, előbb, utóbb, később, először, ma, holnap, tegnap, délelőtt, este, ebéd, ezen a héten, a múlt héten stb. - feladatok a hét napjainak, a hónapok rögzítésére, ritmikus kifejezések, versikék, mondókák - feladatok a napirend és a tevékenységek egyeztetésére „<i>Képes órarend</i>” - az évszakok játéka: „<i>A természet naptára</i>” stb. -feladatok az évszaknak és nemnek (férfi-nő) megfelelő öltözet egyeztetésére -rövid történet/mese eseményképeit időrendi sorrendbe helyezni (események sorrendje)

2. Önálló viselkedésformák megjelenése az iskolai tevékenységben

IX. osztály
2.1. Kognitív viselkedés értékesítése -egyszerű tulajdonságok alapján való csoportosítás tárgyi/képi szinten (kicsi-nagy, könnyű-nehez, sok-kevés, kemény-puha, vastag-vékony, hideg-meleg, durva-sima)

- halmazok összehasonlítása *“Hol van több?” “Hol van kevesebb?”*
- hozzáadás-pótlás / elvétel művelete a halmazok mennyiségének megváltoztatásához (növel, kissebítsd fogalma)
- csoportosítási feladatok, 1-2 szempont alapján (forma, szín, nagyság, hasznosság stb.)
- ugyanabba a kategóriába való besorolási gyakorlatok: *„Mennyiségek játéka”, „Találd meg a megfelelő helyet!” stb.*
- megfeleltetési játékok: *„A kategóriák játéka”, „Állatok családja”, „Zöldségsaláta”, „Melyik a háza?”, „Mire használjuk?”, „Mit eszik?” „Kié eszköz /tárgy?” stb.*
- képek/hiányos mondatok kiegészítése képi támasszal vagy képi támasz nélkül: *„...-vel eszel”, „...-val játszol”, „...-val sétálsz”, „A papírt a ...-hez viszed” stb.*
- a problémamegoldó készség fejlesztése, probléma felismerésének és megnevezésének feladatai: pl. a játék megszerzése, amely nehezen elérhető helyen van
- építő jellegű játékok tárgyi-képi szinten
- megfeleltetési játékok
- műveletvégzés 0 -100 számkörben tárgyi/ képi szinten, segítséggel vagy segítség nélkül
- grafikus elemek, geometriai formák, természeti jelenségek rajzolása segítséggel (kör, nap, eső, villám)
- főfogalom alá való rendezés (szókincs: színek, zöltségek, gyümölcsök, állatok, mesterségek, közlekedési eszközök stb.)
- mondatok szóbeli kiegészítése, képi segítséggel vagy segítség nélkül

2.2. Önellátási és önálló viselkedési jártasságok megjelenése

- a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak segítségével: *„A piacon”, „A telefonnál”, „Az asztalnál”*
- önkiszolgálási jártasságok fejlesztését célzó játékok: asztalterítés, öltözködés
- „Egy jó tett!” „Védjük a természetet!”* típusú konkrét tevékenységek
- különböző tematikájú vetélkedők
- versenyek (rajz, tánc, ének, főző)

2.3 Az elsajátított ismeretek és jártasságok gyakorlatba ültetése

- a mindennapi élet tematikájából, az egyéni szükségleteket kielégítő helyzetjátékok tárgyak bevonásával

3. Szociális integráció az önálló életvezetési képességek által

IX.osztály

3.1.Tárgyak- élőlények – természeti jelenségek közti mennyiségi relációk használata

- tárgyak közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő-ugyanannyi stb.)
- családtagok közti mennyiségi relációk megállapításának feladatai (nagyobb-kisebb, idősebb-fiatalabb stb.)
- élőlények (állatok) közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.tyúkanyó és csibéi sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.)
- meseszereplők közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.”*Hófehérke és a hét törpe*”, *„A három kecskegida”* sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.)

-tárgyak közti számtani reláció megállapításának feladatai: számlálás, összeadás, kivonás, osztás (tárgyak/tárgyak csoportjának 2-4 egyenlő részre való osztása, a negyed, és a fél fogalmak használatával)	
3.2.Különböző szimbólumok, mértékegységek közti mennyiségi relációk használata -a hosszúság jellemzőinek megfelelő használata: rövid-hosszú, hosszabb-rövidebb, a leghosszabb-legrövidebb, ugyanolyan hosszú, -folyékony és szilárd tárgyak mérése, alkalmi (pohár, ceruza, kötél), illetve szabványos (mérőpohár, 1litres üveg, 1kg/ 500-gos súly, mérőszalag, mérőléc, mérleg) mérőeszközök segítségével -tárgyak mérése, a tömeg jellemzőinek megfelelő használata: könnyű-nehez, könnyebb-nehezebb, ugyanolyan nehéz, „A malomba...” „Melyik zsák nehezebb...”? - aktuális bankjegyek és pénzürmék felismerése (játékpénzek, bevásárlókosár, kasszagép használata „Vásárolunk”, „A piacon”) -a megfelelő fizető eszközök használata (drága, olcsó, visszajáró fogalmának kialakítása)	
3.3 Természeti - mechanikai jelenségek közötti ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használata - különböző anyagok (fa, papír, fém, műanyag, üveg, gumi, bőr, gyapjú) tulajdonságainak megnevezése és a tulajdonságok közti ok-okozati összefüggések felismerése, a hasznosság, származás, használati mód, tulajdonságok szempontjából.(elégnek, elolvadnak, újrahasznosíthatóak, törékenyek,) -természeti jelenségek megfigyelése, az ok-okozati kapcsolat feltárására: (azért mozog a fa, mert a szél fúj, a zöld növények elszáradnak, mert nem kaptak folyadékot illetve fényt) -bonyolultabb ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használatával, természetes vagy mechanikai jelenségek esetében: növények, természeti jelenségek, elektromos áram: egyszerű kísérletek: „A levegő ereje”, „A jég elolvadása”, „Lebegés –süllyedés”, „Hogy nőnek a növények?”, „Honnan jön az eső?”, „A vulkán” stb.	

TARTALMAK

Tartalmi egységek	IX. osztály
1. Kognitív viselkedés perceptív-motrikus szinten	Tárgyak, személyek, élőlények, élelem, ruházat, jelenségek stb. felfedezése és felismerése Testséma és lateralitás: nagymozgások, mozgásminták utánzása, testtudat, testséma lateralitás kialakulása Alapvető perceptuális konstanciák (szín, alak, nagyság), tér és időérzékelés Szem-kéz koordináció
2. Kognitív viselkedés a pszicho individuális készségek-pszichikus	Hétköznapi tárgyak és azok funkciójának felismerése látási, hallási, tapintásos-mozgásos segítséggel vagy segítség nélkül Tárgyak kritérium szerinti felismerése ,megnevezése

folyamatok szintjén	A gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat fejlesztése -analízis-szintézis tárgyi és képi szinten -beillesztéssel feladatok -tárgyak-képek-figurák részeinek összeillesztése -egyszerű szempontok szerinti összehasonlítás és csoportosítás tárgyi és képi szinten, -ráhelyezés, képegyeztesítés -verbális, non- verbális utánzás -a tárgyakkal való manipulálás beszéddel való kísérése -főfogalom alá való rendelés (témák: színek, állatok, gyümölcsök, zöltségek, ruházat, mesterségek, közlekedési eszközök, tisztálkodási eszközök stb.) -egyszerű képek szóbeli leírása, mesélés képek alapján -egyszerű, konkrét feladatok végrehajtása -információk összekapcsolása új tartalmak, cselekvések érdekében -tárgyak megfelelő használata a személyes szükségletek kielégítéséhez - a különböző ingerekre való reakciókészség fejlesztése - egyszerű, konkrét utasítások végrehajtása -önellátási készségek fejlesztését szolgáló cselekvések gyakoroltatása (higiénia, étkezés , alvás stb.) -a mindennapi élet tevékenységei- napirend (felkelés. reggeli, iskolai tevékenység, ebéd stb.) -a közvetlen környezet tárgyaival való konkrét cselekvés
3. Kognitív viselkedés a szociális integráció szintjén	Egyszerű, különbözőséget kifejező mennyiségi reláció megállapítása (számlálás, megfeleltetés, összehasonlítás) -mennyiségi relációk meghatározása, (tárgyak) -mennyiségi relációk meghatározása, (családtagok)

	-mennyiségi reláció meghatározása, (élőlények, meseszereplők) -szimbólumok, megfeleltetés -mértékegységek ismerete-megfelelő használata -természeti jelenségek -különböző anyagok -ok-okozati összefüggések
--	--

X. OSZTÁLY

Sajátos kompetenciák és tanulási tevékenységek

1. A környezethez való alkalmazkodás az elsajátított jártasságok segítségével

X. osztály
1.1A közvetlen környezet tárgyaitak megfelelő használata: -kiválasztás/szelektálás és csoportosítás feladatai -hasonlóság alapján történő kiválasztás, egy kategóriába tartozó tárgyak kiválasztása tárgyak sokaságából -hasonlóság alapján történő csoportosítás -bizonyos tulajdonságok szerinti csoportosítás -a tárgyak csoportosítása aszerint, hogy milyen anyagból készültek -felismerési gyakorlatok tapintás, ízlelés-szaglás, látás-hallás útján -a közvetlen környezet tárgyaitak/készülékeinek használata
1.2. Adaptív (alkalmazkodást elősegítő) pszichomotoros képességeket nyilvánít - tablett, telefon manipulálása -különböző színű, formájú, nagyságú és felhasználású tárgyak manipulálása -helyzetjátékok: háztartási tevékenységek -iskolai tér és otthoni tér ismerete és helyes használata „Babaház” -bútorzat, háztartási gépek felismerése és helyes használata -a tanterem berendezése, átrendezése -szerepjátékok: „A legszebb kert”, „Vásárolunk”, „A legügyesebb cukrász” -iskolában vagy otthon bekövetkezett rongálások/meghibásodások kijavítása
1.3. Önellátási és szociális beilleszkedési képességeket nyilvánít -személyes adatok ismerete -családtagok, tanító, osztálytársak azonosító adatainak ismerete -tájékoztatósi feladatok osztályteremben, iskola környéke, közeli térben -szerepjáték a kapcsolatteremtés/fenntartás tematikájában (gyermek-gyermek, gyermek-tanító, tanító-szülő kontextusában) -családtagok szerepe és felelőssége

-gyakorlati tevékenységek a munkára és életre való nevelés céljából
1.4. Perceptív-motrikus struktúrák használata -tárgyak, személyek, jelenségek tulajdonságainak felismerése, megkülönböztetése illetve alkalmazása -soralkotás (szerialitás) az elsajátított kritériumok szerint -építő jellegű játékok (különböző típusú anyagokból) - tárgyak egyeztetése megadott körvonallal - grafikus szórakoztató játékok - színezési gyakorlatok, a kontúr betartásával, modell alapján vagy anélkül - a színek helyes használatának gyakorlatai - érzékszervi-mozgásos játékos gyakorlás oktató programok által
1.5. Térbeli-időbeli struktúrák felismerése/használata az adaptív (alkalmazkodást elősegítő) viselkedésben - feladatok a tárgy helyzetének felismerésére: saját magához való viszonyítás (<i>nézőközpontú tér</i>), és a térbeli objektumok egymáshoz való viszonyítása (<i>tárgyközpontú tér</i>) (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, föléje, alája, közé, előtte, háta mögé) -a közeli környezetben levő tárgyak különböző pozíciókba való helyezése (fel, le, rá, alá, mellé, közel, távol, itt, ott, föléje, alája, közé, előtte, háta mögé) - mozgásos feladatok bizonyos ritmusok betartására: „ <i>Lépj az általam megadott ritmusra! /”Tartsd a ritmust!”</i> ”, „ <i>Lufik a hét napjaival</i> ”, „ <i>A piroson állsz, menj a zöldre!</i> ”, „ <i>Az erdőben</i> ” stb. - feladatok a használatos időbeli támpontok megértésére: most, előbb, utóbb, később, először, ma, holnap, tegnap, délelőtt, este, ebéd, ezen a héten, a múlt héten stb. - feladatok a hét napjainak, a hónapok rögzítésére, ritmikus kifejezések, versikék, mondókák - feladatok a napirend és a tevékenységek egyeztetésére „ <i>Képes órarend</i> ” - az évszakok játéka: „ <i>A természet naptára</i> ” stb. -feladatok az évszaknak és nemnek (férfi-nő) megfelelő öltözet egyeztetésére -rövid történet/mese eseményképeit időrendi sorrendbe helyezni (események sorrendje)

2. Önálló viselkedésformák megjelenése az iskolai tevékenységben

X. osztály
2.1. Kognitív viselkedés értékesítése -egyszerű tulajdonságok alapján való csoportosítás tárgyi/képi szinten (kicsi-nagy, könnyű-nehez, sok-kevés, kemény-puha, vastag-vékony, hideg-meleg, durva-sima) -halmazok összehasonlítása „ <i>Hol van több?</i> ” „ <i>Hol van kevesebb?</i> ” -hozzáadás-pótlás / elvétel művelete a halmazok mennyiségének megváltoztatásához (növel, kisebbítsd fogalma) - csoportosítási feladatok, 1-2 szempont alapján (forma, szín, nagyság, hasznosság stb.) - ugyanabba a kategóriába való besorolási gyakorlatok: „ <i>Mennyiségek játéka</i> ”, „ <i>Találd meg a megfelelő helyet!</i> ” stb. - megfeleltetési játékok: „ <i>A kategóriák játéka</i> ”, „ <i>Állatok családja</i> ”, „ <i>Zöldségsaláta</i> ”, „ <i>Melyik a háza?</i> ”, „ <i>Mire használjuk?</i> ”, „ <i>Mit eszik?</i> ”, „ <i>Kié a eszköz /tárgy?</i> ” stb. -képek/hiányos mondatok kiegészítése képi támasszal vagy képi támasz nélkül: „ <i>...-vel eszel</i> ”, „ <i>...-val játszol</i> ”, „ <i>...-val sétálsz</i> ”, „ <i>A papírt a ...-hez viszed</i> ” stb. -a problémamegoldó készség fejlesztése, probléma felismerésének és megnevezésének feladatai:

pl. a játék megszerzése, amely nehezen elérhető helyen van

- építő jellegű játékok tárgyi-képi szinten
- megfeleltetési játékok
- műveletvégzés 0 -100 számkörben tárgyi/ képi szinten, segítséggel vagy segítség nélkül
- grafikus elemek, geometriai formák, természeti jelenségek rajzolása segítséggel (kör, nap, eső, villám)
- főfogalom alá való rendezés (szókincs: színek, zöltségek, gyümölcsök, állatok, mesterségek, közlekedési eszközök stb.)
- mondatok szóbeli kiegészítése, képi segítséggel vagy segítség nélkül

2.2. Önellátási és önálló viselkedési jártasságok megjelenése

- a mindennapi élet szükségleteit kielégítő helyzetjátékok tárgyak segítségével: „*A piacon*”, „*A telefonnál*”, „*Az asztalnál*”
- önkiszolgálási jártasságok fejlesztését célzó játékok: *asztalterítés, öltözködés*
- „*Egy jó tett!*” „*Védjük a természetet!*” típusú konkrét tevékenységek
- különböző tematikájú vetélkedők, „*A legjobb táncos*”, „*Ki nevet a végén?*” stb. stafétajátékok
- versenyek (rajz, tánc, ének, főző)

2.3 Az elsajátított ismeretek és jártasságok gyakorlatba ültetése

- a mindennapi élet tematikájából, az egyéni szükségleteket kielégítő helyzetjátékok tárgyak bevonásával

„*A moziban*”, „*A színházban*”, „*A cukrászdában*” stb.

3. Szociális integráció az önálló életvezetési képességek által

X.osztály

3.1.Tárgyak- élőlények – természeti jelenségek közti mennyiségi relációk használata

- tárgyak közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő-ugyanannyi stb.)
- családtagok közti mennyiségi relációk megállapításának feladatai (nagyobb-kisebb, idősebb-fiatalabb a legidősebb- a legfiatalabb stb.)
- élőlények (állatok) közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.tyúkanyó és csibéi sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.)
- meseszereplők közti mennyiségi reláció megállapításának feladatai (pl.”*Hófehérke és a hét törpe*”, „*A három kecskegida*” sok-kevés, több-kevesebb, egyenlő stb.)
- tárgyak közti számtani reláció megállapításának feladatai: számlálás, összeadás, kivonás, osztás (tárgyak/tárgyak csoportjának 2-4 egyenlő részre való osztása, a negyed, és a fél fogalmak használatával)

3.2.Különböző szimbólumok, mértékegységek közti mennyiségi relációk használata

- a hosszúság jellemzőinek megfelelő használata: rövid-hosszú, hosszabb-rövidebb, a leghosszabb-legrövidebb, ugyanolyan hosszú,
- folyékony és szilárd tárgyak mérése, alkalmi (pohár, ceruza, kötel), illetve szabványos (mérőpohár,1litres üveg,1kg/ 500-gos súly, mérőszalag, mérőléc, mérleg) mérőeszközök segítségével
- tárgyak mérése, a tömeg jellemzőinek megfelelő használata: könnyű-nehez, könnyebb-

nehezebb, ugyanolyan nehéz," *A malomba...* „, *"Melyik zsák nehezebb...?"*
 - aktuális bankjegyek és pénzürmék felismerése (játékpénzek, bevásárlókosár, kasszagép használata „*Vásárolunk*”, „*A piacon*”)
 -a megfelelő fizető eszközök használata (drága, olcsó, visszajáró fogalmának kialakítása)

3.3 Természeti - mechanikai jelenségek közötti ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használata

- különböző anyagok (fa, papír, fém, műanyag, üveg, gumi, bőr, gyapjú) tulajdonságainak megnevezése és a tulajdonságok közti ok-okozati összefüggések felismerése, a hasznosság, származás, használati mód, tulajdonságok szempontjából.(elégnék, elolvadnak, újrahasznosíthatóak, törékenyek,)

-természeti jelenségek megfigyelése, az ok-okozati kapcsolat feltárására: (azért mozog a fa, mert a szél fúj, a zöld növények elszáradnak, mert nem kaptak folyadékot illetve fényt)

-bonyolultabb ok-okozati összefüggések felismerése, egyszerű tudományos fogalmak használatával, természetes vagy mechanikai jelenségek esetében: növények, természeti jelenségek, elektromos áram: egyszerű kísérletek: *A levegő ereje, A jég elolvadása, Lebegés –süllyedés, Hogy nőnek a növények , Honnan jön az eső, A vulkán stb.*

TARTALMAK

Tartalmi egységek	X. osztály
1. Kognitív viselkedés perceptív-motrikus szinten	Tárgyak, személyek, élőlények, élelem, ruházat, jelenségek stb. felfedezése és felismerése Testséma és lateralitás: nagymozgások, mozgásminták utánzása, testtudat, testséma lateralitás kialakulása Alapvető perceptuális konstanciák (szín, alak, nagyság), tér és időérzékelés Szem-kéz koordináció
2. Kognitív viselkedés a pszicho individuális készségek-pszichikus folyamatok szintjén	Hétköznapi tárgyak és azok funkciójának felismerése látási, hallási, tapintásos-mozgásos segítséggel vagy segítség nélkül Tárgyak kritérium szerinti felismerése ,megnevezése A gondolkodás, memória, képzelet, figyelem, beszéd és akarat fejlesztése -analízis-szintézis tárgyi és képi szinten -beillesztéses feladatok -tárgyak-képek-figurák részeinek összeillesztése -egyszerű szempontok szerinti összehasonlítás és csoportosítás tárgyi és képi szinten,

	-ráhelyezés, képegyeztesítés -verbális, non- verbális utánzás -a tárgyakkal való manipulálás beszéddel való kísérése -főfogalom alá való rendelés (témák: színek, állatok, gyümölcsök, zöldségek, ruházat, mesterségek, közlekedési eszközök, tisztálkodási eszközök stb.) -egyszerű képek szóbeli leírása, mesélés képek alapján -egyszerű, konkrét feladatok végrehajtása -információk összekapcsolása új tartalmak, cselekvések érdekében -tárgyak megfelelő használata a személyes szükségletek kielégítéséhez - a különböző ingerekre való reakciókészség fejlesztése - egyszerű, konkrét utasítások végrehajtása -önellátási készségek fejlesztését szolgáló cselekvések gyakoroltatása (higiénia, étkezés, alvás stb.) -a mindennapi élet tevékenységei- napirend (felkelés. reggeli, iskolai tevékenység, ebéd stb.) -a közvetlen környezet tárgyaival való konkrét cselekvés
3. Kognitív viselkedés a szociális integráció szintjén	Egyszerű, különbözőséget kifejező mennyiségi reláció megállapítása (számlálás, megfeleltetés, összehasonlítás) -mennyiségi relációk meghatározása, (tárgyak) -mennyiségi relációk meghatározása, (családtagok) -mennyiségi reláció meghatározása, (élőlények, meseszereplők) -szimbólumok, megfeleltetés -mértékegységek ismerete-megfelelő használata -természeti jelenségek -különböző anyagok -ok-okozati összefüggések

Módszertani ajánlás

Az intellektuális képességgal élő tanulók esetében az értelmi fejlődés, a különböző megismerési, tanulási folyamatok alakulása sajátos jelleggel bír az átlaghoz tartozó társaikéhoz viszonyítva, ezáltal, sajátos jelleget kölcsönözve a kognitív fejlesztést célzó terápiás tevékenységeknek is.

A megismerési folyamatok szerveződése a fent említett tanulók esetében, a megismerés alapvető eszközeinek (írás, olvasás, számolás), valamint az intellektuális tevékenységek alapját képező alapvető technikák elsajátítását jelenti. Az értelmi fejlesztés terápiás tevékenységei kifejezetten játékos jellegűek. A játék a leghatásosabb tanulási forma, amely által az értelmi képességek fejleszthetők.

A nevelő tanár olyan módszereket és eljárásokat kell, alkalmazzon, amelyek elősegítik a gondolkodás folyamatának rugalmasságát. Ezek a módszerek és eljárások aktivizálják a tanuló megismerési képességeinek potenciálját, és érvényre juttatják az oktatás irányelveit, amely irányvonalat mutat a nemzeti és egyetemes kulturális értékek felé, a körülvevő természeti és kulturális környezet felé, valamint a tanulók általi, azon értékek elsajátítására teszi a hangsúlyt, amelyek a szociális normák, kívánatos interperszonális kapcsolatok és szociális viselkedés alapjául szolgálnak.

A kogníció, szorosabb értelemben a gondolkodás folyamatát jelenti, olyan mentális folyamatok alkotják, mint: érzékelés-észlelés, képzetek alkotása, memória, nyelv, gondolkodás és érvelés, problémamegoldás. Az alapvető célok egyike a mindennapi élethelyzetben való megfelelő jártasság kialakítása, valamint általános ismeretek és információk elsajátítása.

A kognitív fejlesztést megalósító terápiás tevékenységek alkalmával azokat a képességeket fejlesztjük és rögzítjük különböző kontextusban (Én és a családom..., A piacon..., Az üzletben... feladathelyzetekben), amelyek a gyógypedagógus tanár délelőtti oktató-nevelői tevékenységének tárgyát képezték. Fontos a tevékenységek tematikus tervezése. Például egymást követhetik *A színházban...* és *A cirkuszban ...* tanítási-tanulási egységek. Az említett tanítási-tanulási egységek tevékenységeinek részei részben megegyeznek, pl. a jegy megvásárlása, a megfelelő tömegközlekedési eszköz kiválasztása, ezáltal az elsajátított ismeretek átvihetők egyik tevékenységről a másira elősegítve azok rögzülését. A tevékenységek közti

különbségek kiemelése (az előadás jellege, megfelelő ruházat, tetszésnyilvánítás az előadás végén) ugyancsak az ismeretek elmélyítését és rögzítését szolgálják.

Az ismeretek, képességek, készségek megfelelő bevésoedésének feltétele a sok gyakorlást és rögzítést szolgáló feladathelyzet. Új ismeret rögzítését vagy készség kialakítását csak az előbbiek jó bevésoedése után ajánlott tervezni. Bizonyos időközönként ajánlott az ún. *integrált tevékenységek* beiktatása, amelyek célja az elsajátított ismeretek, készségek egy komplexebb szintre való emelése. Például a *Vásárlás* tematikájú tanítási-tanulási egység alkalmával a tanulók képesek lesznek a különböző udvariassági formulákat, gesztusokat megfelelően használni, bizonyos termékeket körülírni, azokról reklámot készíteni, bevásárlási listát elolvasni-készíteni, pénzt megfelelően használni. Célunk azon készségek fejlesztése, amelyek olyan viselkedést eredményeznek, ami a sikeres beilleszkedést szolgálja. A terápiás tevékenységek célja az alapkompenciákból származó sajátos kompetenciák fejlesztése.

A szenzoros fejlesztés, érzékszervi benyomások jelentéssé, tárggyá való szerveződése, a képzetek kifejlődése által (a valóság tárgyainak, jelenségeinek érzékszervileg, gondolatilag általánosított, szemléletes képeinek emlékképekként való felidézése akkor is, ha a felidézéskor nem hatnak érzékszerveinkre) a terápiás tevékenységek célja a megismerés folyamatát a perceptív, cselekvéses megtapasztalás szintjéről a fogalomalkotó, logikus gondolkodás szintjére emelni. Ajánlatos hangsúlyt fektetni a tevékenységek érzelmi fejlődést befolyásoló jellegére.

A továbbiakban az eredményes fejlesztés érdekében, tantárgyakként összegzett megvalósítási ötleteket tárunk a nevelő tanár elé, bízva azok kreatív módon való használatában.

Matematika

Az oktatás tartalmai a mindennapi élethelyzetekből kell származzanak. Például a tanuló tudjon mennyiségeket összehasonlítani alkalmi és szabvány mértékegységek és mérőeszközök segítségével, a pénzzel kapcsolatos elemi ismereteket megszerezni, pénzürméket, bankjegyeket felismerni, értéküket, nagyságrendbeli különbségeket felismerni, a mindennapi életben történő alkalmazásokat segítséggel gyakorolni, az időt beosztani, napirendet készíteni. Fontos feladat, hogy a tanulók a mindennapi tevékenységekben tudjanak összehasonlítani, csoportosítani, összeadni, kivonni. A mennyiség és számmal való manipulálás, valamint az alpműveletek összefüggéseinek és algoritmusainak fokozatos megértése és elsajátítása által a matematikai készségeket fejlesztjük. Olyan oktatási módszerek és eljárások használata ajánlott, amelyek

segítik a vizuális ingerek rendezését és a tapintásos-mozgásos képességek fejlődését. A tevékenységeket a tanuló (osztályközösség) fejlettségi szintjéhez és életkori sajátosságaihoz adaptáljuk, figyelem előtt tartva a beszédprodukció-beszédértés fejlettségi szintjét.

Környezetismeret

Nagyon fontos az intellektuális képességzavarral élő tanulók esetében a természeti környezetével való harmonikus együttélés, a növény és állatvilág ismerete, azok életciklusai, termesztési, tenyésztési feltételeinek ismerete. Az állat és növényvilág gazdagsága, annak kutatási lehetőségei segítik az értelmi fogyatékos tanulót a környező világ megismerésében. A fellelhető hasonlóságok és különbségek felismerése, azok csoportosítása és rendszerezése által a gondolkodási műveleteket fejlesztjük. Elengedhetetlenül fontos a növény és állatvilághoz fűződő megfelelő érzelmi kapcsolat kialakítása, az élet tiszteletének elsajátítása. Az osztályteremben (élő sarok, akvárium) vagy az iskolaudvaron található növények vagy kisebb termetű állatok ápolása, gondozása is ezt a célt szolgálják.

A megismerés legalapvetőbb szintje az érzékek által való megtapasztalás. Az érzékelés által a tanulók képesek lesznek az anyagok-tárgyak megnevezésére, tulajdonságainak megfogalmazására, a hasonlóságok, különbözőségek megállapítására. Olyan feladathelyzetek elé állítjuk a tanulót, amelyben kísérletezhet az anyagok alak-, halmazállapot változását (víz megfagyása, csokoládé olvadása, cukor oldódása folyadékban), valamint a változások visszafordítható, illetve visszafordíthatatlan jellegét illetően.

Egészséges életmódra való nevelés

Célkitűzések: a testrészek megismerése, az alapvető szervek és azok funkcióinak ismerete, a testápolás és higiéniai szabályok elsajátítása, a betegségek megelőzése.

Ajánlott tematika:

1. Az emberi test
2. A család
3. Az iskola
4. A város- a helység
5. A hazám

6. Közlekedési szabályok
7. Higiéniai szabályok
8. Viselkedés szabályok
9. Mesterségek-szerszámok
10. Ünnepi alkalmaink
11. Kirándulások –előadások
12. Formanyomtatványok
13. Mesék – versek

Az értékelés az oktatás rendszerének fontos alkotóeleme. Az értékelés módszerei közül ajánlatos a modern értékelési módszerek és eljárások használata (a viselkedés folyamatos és rendszerezett megfigyelése, egyéni fejlődés által meghatározott, differenciált követelményrendszerhez való viszonyítás). Az értékelés folyamatában a kiindulópontot a sajátos kompetenciák képezik. Kerülni kell a tanulók egymáshoz való hasonlítását, viszonyítását. A tevékenységek tervezésénél hangsúlyt fektetünk azok élet közeli és életkori sajátosságoknak megfelelő jellegére, a tanuló képességeinek aktivizálására, valamint értékek és attitűdök kialakítására. Az értékelés ugyanakkor pontos visszajelzést ad az alkalmazott módszerek és eljárások eredményességéről, lehetőséget nyújtva azok módosítására az egyéni és életkori sajátosságok függvényében.

Az értékelés folyamatában a non formális és informális tanulási helyzetekben elsajátított tapasztalatok és kompetenciák is érvényre jutnak. A tanulók által elért eredményeket lejegyezzük, majd közöljük és elemezzük a szülőkkel-törvényes képviselőkkel. A tanuló fejlődésének folyamatos megfigyelése, motiválása és pozitív megerősítése az oktató-nevelő-értékelő folyamat meghatározó eleme.

Irodalomjegyzék:

- Albu, C., (2006), *Psihomotricitate*, Ed. Institutul European;
- Gherguț, Al., (2013), *Sinteze de psihopedagogie specială. Ghid pentru concursuri și examene de obținere a gradelor didactice*, Ed. Polirom, Iași;
- ***Asociația RENINCO România, (2002), *Curriculum pentru copii cu deficiențe (dizabilități) severe și profunde*;

- ***Asociația RENINCO România, (1998), *Educația integrată a copiilor cu handicap*;
- ***Asociația RENINCO România, (2000), *Ghid de predare-învățare pentru copiii cu CES*;
- Ausubel, P.D., (1986), *Învățarea în școală*, E.D.P. București;
- Barbu, P., (2012), *Copilul și motricitatea*, Ed. Nomina;
- Beniuc. M, Chircev A., (1980), *Probleme fundamentale ale psihopedagogiei*, Ed. ASSP;
- Crețu E., (1999), *Psihopedagogia școlară pentru învățământul primar*, Ed. Aramis București;
- Păunescu C., Mușu I., (1990), *Recuperarea medico-pedagogică a copilului handicapat mintal*, Ed. Medicală, București;
- Mușu I. , (1997), *Terapia educațională integrată*, Ed. PROHUMANITATE.

Munkacsoport:

Liana Maria MITRAN, koordonátor, Tanügyminisztérium

Vasilica COMIȘEL, koordonátor, Prahova Megyei Tanfelügyelőség

Név	Intézmény
Botezatu Măndița	Inkluzív Oktatási Központ, Filipeștii de Tîrg község
Petre Mihaela	Inkluzív Oktatási Központ, Filipeștii de Tîrg község
Gociu Claudia	Inkluzív Oktatási Központ, Ploiești

Fordítás

Név	Intézmény
Balla Emőke	1-es Számú Inkluzív Oktatási Központ - Marosvásárhely